

Sygn. akt III PK 79/15

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Dawid Miąsik

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. B.

przeciwko F. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 marca 2016 r.,

skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i
Ubezpieczeń Społecznych w G.

z dnia 27 stycznia 2015 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w G. do ponownego rozpoznania i orzeczenia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 10 lutego 2014 r. Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo M.B. przeciwko F. Spółce z o.o. o ryczałty za noclegi.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia. Powód był zatrudniony w pozwanej Spółce w okresie od 17 lutego 2012 r. do 3 sierpnia 2013 r. na podstawie umowy o pracę zawartej na czas określony na stanowisku kierowcy. W okresie zatrudnienia świadczył pracę jako kierowca w transporcie międzynarodowym, nocując w kabinie samochodu. W dniu zawarcia umowy o pracę powód podpisał oświadczenie o zapoznaniu się z treścią obowiązującego u pracodawcy regulaminu wynagrodzeń. Postanowienie art. 5 tego regulaminu w brzmieniu obowiązującym w okresie zatrudnienia powoda stanowiło, że pracownikom wykonującym zadania służbowe poza granicami Polski przysługują diety według następujących stawek: od poniedziałku do niedzieli oraz we wszystkie dni ustawowo wolne od pracy trwające powyżej 12 godzin - 120 zł, od 8 do 12 godzin - 80 zł, poniżej 8 godzin - 56 zł. W myśl art. 6 ust. 1 regulaminu, pracownikom wykonującym zadania służbowe poza granicami Polski przysługuje, między innymi, ryczałt za nocleg w wysokości 40 zł. Takie brzmienie art. 5 i 6 regulaminu wynagrodzeń obowiązywało w pozwanej Spółce od 1 stycznia 2012 r. Strona pozwana wypłacała powodowi należności z tytułu ryczałtów za noclegi do 20-go dnia miesiąca następującego po miesiącu, za który należności te przysługiwały. Wypłat tych dokonywano przelewem, łącznie z wypłatami z tytułu diet, wskazując jako tytuł przelewu ogólnie - „diety”. Diety były wypłacane w stawkach 120 zł za podróż trwającą powyżej 12 godzin, zaś ryczałty w kwocie 40 zł za nocleg.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy stwierdził, że zgodnie z art. 77⁵ § 3 k.p., warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej określa się w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania. Pozwana Spółka określiła warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowych w regulaminie wynagradzania, zarówno jeżeli chodzi o diety jak i ryczałty za noclegi. Przepis art. 77⁵ § 4 k.p. wprowadził minimalne wymagania dotyczące wysokości diet ustalanych

wewnętrzny przepisy obowiązujące u danego pracodawcy, wskazując, że postanowienia układu zbiorowego pracy, regulaminu wynagradzania lub umowy o pracę nie mogą ustalać diety za dobę podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju w wysokości niższej niż dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określona dla pracownika zatrudnionego w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej. Nie wprowadził natomiast żadnych wymagań dotyczących wysokości ryczałtów za noclegi. Obowiązujący w pozwanej Spółce regulamin wynagrodzeń określił, począwszy od stycznia 2012 r., wysokość należności z tytułu ryczałtów za noclegi. W związku z tym w przedmiotowej sprawie nie znajduje zastosowania art. 77⁵ § 5 k.p., w myśl którego w przypadku, gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2, tj. w wysokości określonej rozporządzeniem ministra właściwego do spraw pracy. Powód nie wykazał, że w pozwanej Spółce nie obowiązywały ustalenia dotyczące wysokości ryczałtów za noclegi i że takich należności pracodawca mu nie wypłacił. Nie wykazał również, że u strony pozwanej wysokość diet była ustalona w kwocie 160 zł za dobę oraz że ponosił koszty noclegów w kwotach wyższych niż 40 zł.

Wyrokiem z dnia 27 stycznia 2015 r. Sąd Okręgowy w G. oddalił apelację powoda, dzieląc ustalenia i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W ocenie Sądu odwoławczego, podstawy prawnej roszczeń powoda należało w pierwszej kolejności poszukiwać w treści umowy o pracę i postanowieniach obowiązującego w pozwanej Spółce regulaminu wynagradzania, który stanowi źródło prawa pracy i może w sposób korzystniejszy niż przepisy prawa pracy regulować dany stosunek pracy (art. 18 § 1 k.p.). Obowiązujący u strony pozwanej od dnia 1 grudnia 2011 r. regulamin wynagradzania był powodowi znany. Regulował on kwestię należności z tytułu podróży służbowych poza granicami kraju, stanowiąc w art. 5 i 6, że pracownikom przysługują diety w wysokości maksymalnej 120 zł i ryczałt w wysokości 40 zł za nocleg. W rezultacie na mocy postanowień regulaminu powód otrzymywał należności z tytułu podróży służbowych odbywanych poza granicami kraju w wysokości wyższej niż wymagały

tego przepisy prawa pracy i z tego względu miał on pierwszeństwo przed regulacjami wynikającymi z tych przepisów.

Powołując się na treść art. 77⁵ § 3-5 k.p. w związku z art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców (jednolity tekst: Dz.U. z 2012, poz. 1155 ze zm.), Sąd drugiej instancji stwierdził, że analiza tych przepisów wskazuje, iż skoro w pozwanej Spółce obowiązywał regulamin wynagradzania ustalający dietę z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju i należność z tytułu ryczałtu za nocleg, to co do zasady nie zachodziła potrzeba stosowania rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju.

Zdaniem Sądu odwoławczego, skoro z tytułu diet i ryczałtów za noclegi powód miał wypłacane 160 zł, czyli około 37 euro (art. 5 i 6 regulaminu wynagradzania), to w kwocie tej mieściła się dieta w minimalnej wysokości z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju (30 zł, czyli około 7 euro) i ryczałt za noclegi (około 30 euro). Niewątpliwie tak wyliczony ryczałt za noclegi był wyższy niż przewidziany w powołanym wyżej rozporządzeniu, co wynika z odjęcia diet od wypłacanych powodowi kwot. W rezultacie, skoro wysokość należności w postaci diety i ryczałtu ustalona w regulaminie wynagradzania była wyższa niż dieta przysługująca na obszarze kraju (art. 77⁵ § 4 k.p.) i regulamin zawierał postanowienia dotyczące wszystkich należności na pokrycie kosztów podróży służbowej (art. 77⁵ § 5 k.p.), to nie znajdowały zastosowania przepisy o których mowa w art. 77⁵ § 2 k.p. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 października 2005 r., K 36/03 uznał, że art. 77⁵ § 2, 3 i 4 k.p. jest zgodny z art. 2, art. 24 i art. 32 Konstytucji RP oraz nie jest niezgodny z art. 36 ustawy zasadniczej.

W skardze kasacyjnej powód zarzucił: I. naruszenie prawa materialnego, a to: 1) art. 77⁵ § 3, § 4 i § 5 k.p., przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w sytuacji gdy regulamin wynagradzania zawiera postanowienia dotyczące wszystkich należności na pokrycie kosztów podróży służbowej w wysokości przekraczającej stawki przewidziane w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej (prawidłowo: Społecznej) z dnia 19 grudnia 2001 r. w sprawie

szczegółowych zasad ustalania oraz wysokości należności przysługujących pracownikowi z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju (Dz.U. Nr 151, poz. 1720; dalej jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2001 r.), nie zachodzi potrzeba stosowania rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej (prawidłowo: Społecznej) z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.; dalej jako rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2002 r.) w stosunku do pracowników odbywających podróże poza granicami kraju, a niezatrudnionych w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej; 2) niewłaściwe zastosowanie § 9 ust. 1 i 2 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. w sytuacji, gdy od 1 marca 2013 r. obowiązuje nowe rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej (Dz.U. z 2013, poz. 167; dalej jako rozporządzenie z dnia 29 stycznia 2013 r.), a z ustaleń faktycznych wynika, że powód był zatrudnionych w pozwanej spółce w okresie obowiązywania nowego rozporządzenia, tj. po 1 marca 2013 roku i przysługiwały mu wyższe stawki z tytułu ryczału za nocleg; 3) niewłaściwe zastosowanie § 4 ust. 1 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2001 r. w sytuacji, gdy od 1 marca 2013 r. obowiązuje nowe rozporządzenie z dnia 29 stycznia 2013 r., zwłaszcza że z ustaleń faktycznych wynika, iż w pozwanej Spółce obowiązywał regulamin wynagradzania ustalający stawki ryczału za nocleg w kwocie niższej niż wskazana w tym rozporządzeniu; II. naruszenie przepisów postępowania, mające istotny wpływ na wynik sprawy, a to art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c., przez niewskazanie elementów stanu faktycznego uzasadniających twierdzenie, że w kwocie wypłacanej powodowi mieściła się dieta oraz ryczałt za nocleg w proporcjach: 30 zł dieta (około 7 euro) i 130 zł ryczałt za nocleg (około 30 euro), podczas gdy aneks do regulaminu wynagrodzeń z dnia 1 grudnia 2011 r. ustalał wskazane stawki na poziomie 120 zł - dieta i 40 zł - ryczałt za nocleg, co w konsekwencji doprowadziło do bezpodstawnego uznania, że powodowi wypłacono ryczałt za nocleg w wysokości wyższej niż wymagały tego przepisy prawa pracy.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona, chociaż nie wszystkie podniesione w niej zarzuty mogą być uznane za zasadne.

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. Z motywów zaskarżonego wyroku jasno wynika, że podstawę rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji stanowiło ustalenie, iż obowiązujący w pozwanej Spółce regulamin wynagradzania określał wysokość diety na 120 zł oraz wysokość ryczałtu za nocleg na 40 zł. Natomiast w ocenie tego Sądu, wypłacana skarżącemu z powyższych tytułów łączna kwota 160 zł (około 37 euro) pokrywała należności z tytułu diety w wysokości odpowiadającej dyspozycji art. 77⁵ § 4 k.p. (minimalna dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju w kwocie 30 zł, tj. około 7 euro) oraz - w pozostałym zakresie (tj. około 30 euro) - z tytułu ryczałtu za nocleg w wysokości wynikającej z przepisów rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. W rezultacie, zdaniem Sądu odwoławczego, po odjęciu diety w minimalnej wysokości określonej na podstawie art. 77⁵ § 4 k.p. od łącznej kwoty należności przysługujących skarżącemu z tytułu diety i ryczałtu za nocleg na podstawie postanowień regulaminu wynagradzania, z tego ostatniego tytułu skarżący otrzymywał w istocie kwoty wyższe od przewidzianych w przepisach powołanego rozporządzenia. Trafność takiej oceny nie leży w płaszczyźnie art. 328 § 2 k.p.c.

W tym kontekście zasadne okazały się natomiast zarzuty obrazy prawa materialnego, chociaż należy zauważyć, że skarżący błędnie powołuje się w nich na rozporządzenie z dnia 19 grudnia 2001 r. Z dniem 1 stycznia 2003 r. zostało ono bowiem zastąpione rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1990 ze zm.).

Stosownie do art. 77⁵ § 1 k.p., pracownikowi wykonującemu na polecenie pracodawcy zadanie służbowe poza miejscowością, w której znajduje się siedziba pracodawcy, lub poza stałym miejscem pracy przysługują należności na pokrycie kosztów związanych z podróżą służbową. Przepis § 2 wskazanego artykułu ustanawia delegację dla ministra właściwego do spraw pracy do określenia, w drodze rozporządzenia, wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi, zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej, z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju. Rozporządzenie powinno w szczególności określać wysokość diet, z uwzględnieniem czasu trwania podróży, a w przypadku podróży poza granicami kraju - walutę, w jakiej będzie ustalana dieta i limit na nocleg w poszczególnych państwach, a także warunki zwrotu kosztów przejazdów, noclegów i innych wydatków. Zgodnie z art. 77⁵ § 3 k.p., warunki wypłacania należności z tytułu podróży służbowej pracownikowi zatrudnionemu u innego pracodawcy niż wymieniony w § 2 określa się w układzie zbiorowym pracy lub w regulaminie wynagradzania albo w umowie o pracę, jeżeli pracodawca nie jest objęty układem zbiorowym pracy lub nie jest obowiązany do ustalenia regulaminu wynagradzania. W myśl art. 77⁵ § 4 k.p., postanowienia układu zbiorowego pracy, regulaminu wynagradzania lub umowy o pracę nie mogą ustalać diety za dobę podróży służbowej na obszarze kraju oraz poza granicami kraju w wysokości niższej niż dieta z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju określona dla pracownika, o którym mowa w § 2. Wreszcie według art. 77⁵ § 5 k.p., w przypadku gdy układ zbiorowy pracy, regulamin wynagradzania lub umowa o pracę nie zawiera postanowień, o których mowa w § 3, pracownikowi przysługują należności na pokrycie kosztów podróży służbowej odpowiednio według przepisów, o których mowa w § 2.

Ustawa o czasie pracy kierowców wprowadziła w art. 2 pkt 7 definicję podróży służbowej kierowcy (uznając za nią każde zadanie służbowe polegające na wykonywaniu na polecenie pracodawcy przewozu drogowego poza siedzibą pracodawcy lub wyjazdu poza siedzibę pracodawcy, w celu wykonania przewozu drogowego) oraz w art. 21a przyjęła, że kierowcy w podróży służbowej przysługują

należności na pokrycie kosztów związanych z wykonywaniem tego zadania służbowego, ustalane na zasadach określonych w przepisach art. 77⁵ § 3-5 k.p.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, skoro w pozwanej Spółce obowiązywał regulamin wynagradzania zawierający postanowienia dotyczące wszystkich należności z tytułu podróży służbowej, w tym ustalający dietę i ryczałt za nocleg z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju w kwocie wyższej niż dieta przysługująca na obszarze kraju, to brak jest podstaw do zastosowania zasad zwrotu kosztów noclegu określonych w rozporządzeniu z dnia 19 grudnia 2002 r. Taki pogląd miałby swoje uzasadnienie wówczas, gdyby przedmiotowy regulamin określał rekompensatę kosztów pobytu za granicą z tytułu wyżywienia i noclegu bez kwotowego wyodrębnienia tych świadczeń i w wysokości nie niższej niż suma minimalnej diety (art. 77⁵ § 4 k.p.) oraz ryczałtu według stawki określonej dla danego kraju zgodnie z § 9 powołanego rozporządzenia (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 12 czerwca 2014 r., II PZP 1/14, OSNP 2014 nr 12, poz. 164, w której wyrażono pogląd, że niezapewnienie przez pracodawcę pracownikowi - kierowcy samochodu ciężarowego podczas wykonywania przewozów w transporcie międzynarodowym bezpłatnego noclegu w rozumieniu § 9 ust. 4 rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r., powoduje, iż pracownikowi przysługuje zwrot kosztów noclegu na warunkach i w wysokości określonych w § 9 ust. 1-3 tego rozporządzenia albo na korzystniejszych warunkach i wysokości, określonych w umowie o pracę, układzie zbiorowym pracy lub innych przepisach prawa pracy, a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 stycznia 2016 r., II PK 308/14, niepublikowany). Tymczasem ze stanu faktycznego sprawy wynika, że w regulaminie wynagradzania określono odrębnie kwotę diety na 120 zł oraz kwotę ryczałtu za nocleg na 40 zł. Ponieważ postanowienia układów zbiorowych pracy i regulaminów wynagradzania mogą być dla pracownika zawsze korzystniejsze niż przepisy Kodeksu pracy, innych ustaw i aktów wykonawczych (art. 9 § 2 k.p.), przeto niedopuszczalne było dokonanie przez Sąd drugiej instancji zmiany proporcji wysokości świadczeń ustalonych w regulaminie wynagradzania i przyjęcie, że w przysługującej skarżącemu łącznej kwocie 160 zł mieściła się dieta w minimalnej wysokości 30 zł (art. 77⁵ § 4 k.p.) oraz ryczałt za nocleg w kwocie

130 zł, przewyższającej wysokość ryczału przewidzianą w rozporządzeniu z dnia 19 grudnia 2002 r.

Uszło również uwagi Sądu drugiej instancji, że w okresie objętym roszczeniami skarżącego, wysokość ryczału za nocleg uzależniona była od limitu określonego w poszczególnych państwach w załączniku do rozporządzenia z dnia 19 grudnia 2002 r. (§ 9 ust. 1 i 2) oraz w załączniku do obowiązującego od dnia 1 marca 2013 r. rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. (§ 16 ust. 1 i 2). Uniemożliwia to odniesienie się do zarzutu skarżącego, że ustalona w pozwanej Spółce stawka ryczału za nocleg w podróży zagranicznej była niższa od stawki wynikającej z rozporządzenia z dnia 29 stycznia 2013 r. Nadto, zgodnie z utrwalonym orzecnictwem Sądu Najwyższego, zastosowanie przepisów prawa materialnego do niedostatecznie ustalonego stanu faktycznego oznacza wadliwą subsumcję tego stanu do zawartych w nich norm prawnych, a brak stosownych ustaleń uzasadnia kasacyjny zarzut naruszenia prawa materialnego przez jego niewłaściwe zastosowanie (por. wyrok z dnia 10 kwietnia 2014 r., II UK 393/13, LEX nr 1475166 i powołane w nim orzeczenia).

Z tych względów Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.

kc